

Соколова О. М.

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економіки підприємства
Університету державної фіскальної служби України

Sokolova Olga

PhD, Associate Professor,
Doctoral Student at the Department of Economics of the Enterprise
University of the State Fiscal Service of Ukraine

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ: МОДЕЛІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Анотація. У статті узагальнено світовий досвід формування та реалізації структурної політики у розвинених країнах. Уточнено зміст структурної політики вітчизняними та зарубіжними науковцями. Установлено, що поняття структурної та промислової політики або ототожнюються, або між ними не проводиться чітка демаркаційна лінія. Висвітлено інструментарій вертикальної, горизонтальної та матричної структурної політики. Розглянуто американську, японську та європейські моделі структурної політики на прикладі США, Японії, Німеччини, Франції, Великобританії. Виявлено загальну тенденцію структурних змін у світовій економіці – зростання частки сфери послуг за збереження відносно стабільної частки переробної промисловості. Разом вони розглядаються як драйвери економічного зростання. Запропоновано адаптивні елементи імплементації світового досвіду в «дизайн» структурної політики України.

Ключові слова: структурні зміни, структурна політика, моделі структурної політики, державне регулювання, економічне зростання.

Вступ та постановка проблеми. У рамках сучасних структуралістських концепцій структурні зміни та структурна політика розглядаються не просто як наслідок, а як джерело економічного зростання. Завдяки структурним змінам країни з низьким рівнем доходу можуть подолати розрив та наздогнати у розвитку високорозвинені країни. Експертні оцінки організації ЮНІДО для 108 країн за 1995–2016 рр. свідчать у цілому про позитивну кореляцію інтенсивності структурних зрушень і темпів економічного зростання [20]. Такий зв'язок не є абсолютним, інтенсивність структурних змін може бути як наслідком, так і причиною економічного зростання. Водночас усі значущі й тривалі періоди швидкого економічного зростання після Другої світової війни, як правило, відбувалися на тлі яскраво виражених структурних реформ усередині національних економік (індустріалізації або «сервісізації»), завдяки чому ці країни демонстрували «економічні дива» – високі річні темпи економічного зростання на рівні 4,5–5,5% та стабільний довготривалий розвиток не менше 30 років [9].

Разом із тим структурні зміни не завжди сприяють прискоренню темпів економічного зростання, оскільки ресурс «праця» може перетікати з галузей (секторів) із вищою та швидко зростаючою продуктивністю в галузі (сектори) із більш низькою й застійною продуктивністю. Окрім того, доволі часто прогресивні структурні реформи на практиці блокуються, оскільки у короткостроковому періоді практично завжди викликають зростання безробіття. Виділення основних трендів структурних реформ у світовій економіці важливо перш за все з погляду вироблення ефективної структурної політики в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання структурних змін в економіці, обґрунтування структурної політики, механізмів її реалізації та інституційного забезпечення, реструктуризації національного господарства завжди були у центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Зокрема, цим питанням присвячено праці С. Кузнеця, Л. Канторовича, В. Леонтьєва, Д. Родріка,

Й. Шумпетера та ін. Серед вітчизняних учених, які займалися дослідженням проблематики структурної модернізації економіки України та її регіонів, варто виділити праці С. Білої, В. Бодрова, В. Геєця, Н. Гражевської, Я. Жаліла, А. Ігнатюк, С. Ішук, М. Кизима, Л. Шинкарук та інших фахівців. Незважаючи на значний масив наукових праць у цій сфері, поглибленого дослідження потребує розгляд світових моделей формування структурної політики та досвіду регулювання структурних зрушень із метою уникнення контрпродуктивних заходів держави і створення позитивних передумов для стійкої динаміки розвитку економіки України.

Метою даної роботи є з'ясування світової практики формування й реалізації державної структурної політики та можливостей імплементації найкращих практик у «дизайн» структурної політики України.

Результати дослідження. Сьогодні не існує загальної теорії структурних змін, проте є різні концептуальні підходи, які пояснюють структурні зрушення між трьома основними секторами (первинним, вторинним, третинним) і між галузями всередині цих секторів. Це, перш за все, концепція Фішера – Кларка – Фурастьє, що обґрунтовує існування систематичної послідовності розвитку первинного, вторинного і третинного секторів економіки, а також пов'язані із цим підходом узагальнення С. Кузнеця, який, писав, що «швидкі зміни в структурі виробництва неминучі – з урахуванням диференційованого впливу технологічних інновацій на низку виробничих секторів, різної еластичності внутрішнього попиту на різні споживчі товари за доходами та мінливих порівняльних переваг у зовнішній торгівлі» [15, с. 250].

Виділяють два основні типи структурних змін: міжсекторальні та внутрішньосекторальні. В основі міжсекторальних структурних зрушень лежить концепція трисекторної економіки, а саме: під впливом цивілізаційного прогресу відбувається послідовний перехід провідної ролі секторів від первинного до третинного. Внутрішньосекторальні структурні зрушення ведуть до якісних перетворень

у кожному секторі, структури національної економіки у цілому внаслідок послідовної зміни спеціалізації та диверсифікації виробництва. Фактично міжсекторальні та внутрішньосекторальні структурні зміни – це два боки однієї медалі. Важливим аспектом внутрішньосекторальних змін (особливо для розвинених країн) є поглиблення міжнародної внутрішньогалузевої торгівлі (на рівні окремих товарів і товарних груп) під впливом зростання значущості ефектів масштабу та збільшення споживчого вибору.

Загальною тенденцією структурних змін у світовій економіці є тренд до зростання частки сфери послуг за збереження відносно стабільної частки переробної промисловості, яка разом із комплементарною їй сферою високопродуктивних послуг розглядається драйверами довготривалого економічного зростання. Переробна промисловість виступає драйвером у силу високого рівня продуктивності праці, можливості економії на масштабах виробництва, інноваційності, легкості інтегрування в глобальні виробничі системи, забезпечуючи трансфер та абсорбцію передових технологій, розв'язання соціальних й екологічних проблем [19].

Наявність розвинуеного сектору переробної промисловості підтримує стійке зростання національної економіки за рахунок зниження амплітуди циклічних коливань ВВП і загальної волатильності. При цьому здатність країни розвивати свої послуги залежить від конкретного структурного та технологічного складу її індустріального сектору. Так, певні наукомісткі послуги є побічними продуктами виробництва переробної промисловості, оскільки індустріальний сектор є безпосереднім джерелом продукування нових знань для інших секторів економіки. Окрім того, він формує попит на зростання таких високоефективних послуг, як інжиніринг, проектування, консультування, послуги у фінансовій сфері, інформаційно-комунікаційних технологій тощо. Отже, зростання сектору послуг тісно пов'язано з розвитком переробної промисловості, а разом вони стають секторами-драйверами економічного зростання.

Диверсифікація національних економік, які не уражені «голландською хворобою», залишається метою для інститутів – економічних регуляторів. Проте в рамках сучасних структуралістських концепцій вона розглядається не стільки метою, скільки наслідком економічного зростання, що ініціює прогресивні структурні зрушення, які відбуваються на основі стимулюючих урядами процесів «креативного руйнування» з використанням інструментів структурної політики. Теорія «креативної руйнації» Й. Шумпетера [7] для країн, уражених «голландською хворобою» (економіка України відноситься до таких країн), означає перехід від сировинної спрямованості експорту до експорту продукції глибокої переробки, використання новітніх технологій, формування ефективного інституціонального середовища тощо. Тобто «руйнування» повинно відбутися на користь формування ефективної структурної політики.

Однозначного розуміння змісту поняття структурної політики не має. У науковій літературі структурна політика має різні тлумачення залежно від економічного об'єкта, до якого вона застосовується. Зокрема, економічними об'єктами можуть бути елементи відтворювальної структури економіки, галузевої, регіональної, соціальної структури та структури зовнішньої торгівлі.

В Україні термін «структурна політика» (structural policy) міцно укорінився у вітчизняній науковій літературі 1990-х років, коли гостро постали проблеми структурної перебудови економіки радянського типу, подолання генетично притаманних їй галузевих, секторальних, регіо-

нальних і територіальних диспропорцій. Так, Л.А. Швайка визначає структурну політику як «сукупність наукових методів і практичних заходів, спрямованих на оптимізацію внутрішніх пропорцій економічної системи та ефективну сукупну пропозицію, або комплекс заходів щодо розвитку тих елементів економічної системи, які сприяють вирішенню актуальних проблем суспільства, забезпечують економічний розвиток та конкурентоспроможність економіки» [6, с. 162]. На думку В.Г. Бодрова, «структурна політика спрямована на досягнення сталого економічного зростання шляхом структурної перебудови національного виробництва, підвищення його продуктивності та конкурентоспроможності. Характерними її ознаками є те, що вона може використовувати інші види економічної політики в ролі інструментів для досягнення своїх цілей, наприклад інвестиційну, інноваційну, промислову тощо» [2, с. 84]. А.І. Ігнатюк розглядає її як «сукупність заходів держави щодо підтримки розвитку конкретних секторів економіки та видів діяльності, подолання структурних диспропорцій на галузевому рівні» [4, с. 347].

У зарубіжній літературі відсутні єдині критерії щодо класифікації видів структурної політики. Як правило, поняття структурної та промислової політики або ототожнюються, або між ними не проводиться чітка демаркаційна лінія. Так, німецький учений Б. Гален вважає, що промислова політика є синонімом «структурної політики», а використання її методів та інструментів можливе в різних секторах, включаючи й сектор послуг [13, с. 853–871].

Ототожнення промислової політики зі структурною у західній науковій літературі, на нашу думку, пов'язане з процесами індустріалізації, які бурхливо розвивалися у ХХ ст. Сектор промисловості (industrial sector) розглядався як окремий, у результаті чого відбулося ототожнення структурної та промислової політики, оскільки всі заходи урядів країн спрямовувалися на розвиток галузей промисловості, тобто процесів індустріалізації. У межах цієї статті ми будемо ототожнювати структурну політику з промисловою та керуватися таким визначенням: «Структурна (промислова) політика – це дії держави, спрямовані на поліпшення бізнес-середовища, структури економічної активності в секторах і технологічних сферах, які забезпечать кращі перспективи для економічного зростання та суспільного блага порівняно з відсутністю втручання держави» [21].

Таким чином, сучасна структурна політика формується й реалізується у світі на рівні між макроекономічною політикою та політикою на мікрорівні. Остання включає у себе виявлення підприємств, що впроваджують інноваційні технології і навколо яких формуватимуться сучасні високотехнологічні кластери як об'єкти державної підтримки під час виходу на зовнішні ринки. Мезорівень структурної політики охоплює рівень галузей, рівень регіонів, кластерні об'єднання та підприємства-флагмани – так звані національні лідери. «Вирощування» національних лідерів економіки було й залишається досить поширеним механізмом структурної політики розвинених країн.

У сучасній економічній науці структурну політику поділяють на кілька видів: вертикальну (селективну), горизонтальну (функціональну), матричну (комплекс селективних і функціональних заходів). Селективна політика передбачає прямий державний перерозподіл ресурсів країни на користь певних галузей і видів діяльності. Існує кілька ступенів селективності – від підтримки цілого сектору економіки, наприклад переробної промисловості, до певних її галузей або окремих підприємств (національних лідерів). Функціональна політика полягає у стимулюванні

економічної активності через створення сприятливого бізнес-клімату. Цей вид структурної політики націлений на створення інститутів, які забезпечують сприятливе інституційне середовище для розвитку підприємництва та інноваційної діяльності. Нині у країнах світу значної популярності набула «матрична структурна політика», яка одночасно використовує інструменти селективного та функціонального державного втручання. Головним її завданням є формування інноваційної моделі розвитку національного економіки на базі передових технологій [1, с. 4].

Розглянемо основні світові моделі структурної політики. Почнемо з американської моделі на прикладі Сполучених Штатів Америки. США побудували таку систему економічних відносин, за якої структура її економіки модифікується залежно від поточних потреб ринку та перспективних напрямів спрямування ресурсів. Головною причиною успішних процесів структурної трансформації економіки США є цільова орієнтація уряду на інтенсифікацію інноваційних процесів та підтримку дифузії науково-технічних розробок у виробничі сфери економіки. Після світової фінансової кризи 2008 р. у США була розроблена інноваційна стратегія, яка поєднує у собі інструменти горизонтальної (освіта, державні послуги) і вертикальної (підтримка передових галузей переробної промисловості, оборонно-промислового комплексу, «зеленої енергетики», біо- і нанотехнологій, космічних досліджень) політики [8]. Ключовим інструментом структурної політики США є довгострокові інвестиції у наукові дослідження та технологічні розробки, а також підтримка гарантованого ринку збуту на інновації завдяки державним закупівлям.

Варто наголосити на винятковій ролі у цьому процесі якісно сформованої нормативно-правової бази та раціонального розподілу владних повноважень. Федеральний уряд делегує повноваження зі створення цільових програм науково-технічного розвитку, що дає змогу місцевим урядам формулювати та ініціювати дослідження, які користуються попитом серед компаній, представлених на місцевому ринку. Своєю чергою, федеральний уряд забезпечує правове врегулювання питань комерціалізації прав на використання наукових розробок, здійснених за підтримки уряду [3, с. 67].

Особливістю японської моделі структурної політики є активне використання державою інструментів як прямого (інвестиційна активність держави у сфері підтримки цільових секторів та галузей економіки, розроблення цільових планів, програм розвитку тощо) так і опосередкованого (широке використання інструментів фіскального стимулювання, нормативне регулювання тощо) впливу на процеси структурних трансформацій.

Висока залежність від іноземних ресурсів змушувала японські корпорації збільшувати витрати на модернізацію виробництва та НДДКР. Держава, зі свого боку, намагалася підтримувати приватний бізнес за допомогою пільгового оподаткування та кредитування НДДКР. Окрім того, урядом Японії здійснювалися заходи вертикальної структурної політики. Зокрема, на державному рівні визначалися конкретні науково-технічні пріоритети та створювалися умови й стимули для їх досягнення [16]. Після світової фінансової кризи 2008 р. уряд Японії розробив «План нової промислової політики», який передбачав пріоритетний розвиток таких галузей економіки: інфраструктурні послуги, охорона навколишнього середовища (виробництво «зелених» автомобілів), охорона здоров'я, робототехніка, аерокосмічна промисловість та ядерна енергетика [5]. Завдяки провадженню такої політики Японія створила фундамент для розвитку високотех-

нологічних видів економічної діяльності та забезпечення довготривалого економічного зростання своєї економіки. Використання японської моделі також характерне для таких азійських країн, як Південна Корея та Сінгапур.

Для європейської моделі структурної політики характерне органічне поєднання окремих елементів американської та японської моделей. На загальноєвропейському рівні структурна (промислова) політика оголошена одним із пріоритетів розвитку, яка дасть змогу країнам Європейського Союзу (далі – ЄС) стати першими в інноваціях, діджиталізації та декарбонізації своїх економік. Зведеним документом є комюніке Європейської Комісії «Оновлена стратегія промислової політики ЄС» [10; 11]. Через особливості управління на рівні ЄС даний документ є рамковим і конкретизується в окремих програмах та проектах. Аналогічний рамковий зведений документ був раніше прийнятий у 2010 р. і мав назву «Інтегрована промислова політика для епохи глобалізації» (Integrated Industrial Policy for the Globalisation Era). Окремі ініціативи структурної (промислової) політики ЄС 2010 р. присутні в документах 2017 р., забезпечуючи її спадковість.

Історично найбільші країни Західної Європи активно застосовували заходи вертикальної селективної політики після Другої світової війни до 1980-х рр. (за винятком Німеччини). Нині в рамках діючих антимонопольних правил Єдиного ринку перевага віддається інструментарію горизонтальної політики [17]. Оновлена стратегія структурної (промислової) політики ЄС-2017 містить велику кількість заходів селективного та функціонального державного втручання (табл. 1).

Як видно з табл. 1, селективна державна підтримка стосується ключових передових технологій, а також сфери космосу, виробництва сталі, автомобільної промисловості та оборонного комплексу. Ключові передові технології включають у себе нанотехнології, мікроелектроніку та системи контролю, фотоніку, передові матеріали, біотехнології.

Найбільш значимі та відомі національні ініціативи структурної (промислової) політики – у Німеччині, Франції та Великобританії. Саме ці країни на початкових етапах найбільш активно брали участь у виборі ключових передових технологій. У всіх трьох країнах існують документи високого рівня технологічної (Німеччина) або промислової політики (Франція, Великобританія) (табл. 2).

Німеччина є одним із технологічних лідерів Європи, має велику кількість середніх підприємств у промисловій сфері, які активно беруть участь в інноваційних розробках та впровадженні передових технологій, унікальну систему підготовки кадрів та тісну взаємодію з науковими школами. Німецька програма «Промисловість 4.0» (Industrie 4.0) є однією з найбільш відомих ініціатив із діджиталізації виробництва та складовою частиною «Плану дій щодо Стратегії високих технологій», схваленого урядом Німеччини у 2010 р. Метою програми є більш глибоке впровадження інформаційних технологій у традиційне промислове виробництво. Відправною точкою створення програми є технологічне лідерство Німеччини в галузі машинобудування, хімічної промисловості та інших традиційних високотехнологічних сферах на тлі відносного відставання у створенні й комерціалізації інформаційних технологій.

У роботі німецької платформи «Промисловість 4.0» немає галузевих пріоритетів, політика носить виражений горизонтальний характер. Ризиками діджиталізації є висока вартість впровадження, орієнтація на пропозицію послуг, а не на попит від підприємств, неясність окупності для широкого кола фірм. Також очікується, що діджіта-

Таблиця 1

Основні напрями структурної (промислової) політики Європейського Союзу

Сфера	Документ або ініціатива
Заходи вертикальної (селективної) політики	
Космос	Стратегія освоєння космосу (Space Strategy)
Оборонний комплекс	Європейський оборонний фонд (European Defence Fund)
Автомобільна промисловість	Ініціатива Europe on the Move, обмеження на викиди забруднюючих речовин автомобілями, GEAR2030.
Виробництво сталі	Комюніке ЄС по сталі
Заходи горизонтальної (функціональної) політики	
Інвестиції	Інвестиційний план Європи (план Юнкера), Союз ринків капіталу
Захист від іноземних інвестицій на ринок ЄС	Посилення режиму доступу прямих іноземних інвесторів
Цифрові можливості	Єдиний цифровий ринок, центр із кібербезпеки. Діджиталізація промисловості. План по мережах 5G
Правила державних закупівель	Упровадження нових добровільних стандартів щодо розкриття інформації під час державних закупівель на великих інфраструктурних проєктах
Інтелектуальна власність і стандартизація	Різні заходи, що розширюють захист прав інтелектуальної власності стартапів і малих підприємств
Зниження викидів CO ₂	Жорсткість норм викидів CO ₂ автомобілями, розширення інфраструктури для зарядки електромобілів та автономного водіння
Ресурси виробництва	Публікація списку найважливіших імпортованих матеріалів і країн їх походження, заходи із забезпечення безперервності імпорту
Кваліфікована праця	Розширення програми New Skills Agenda на нові галузі

Джерело: складено за [10; 11]

Таблиця 2

Сучасна структурна (промислова) політика у ключових європейських країнах

Характеристика	Німеччина	Франція	Великобританія
Основні виклики	Відставання у сфері інформаційних технологій	Слабкий клас малих і середніх підприємств; залежність найбільших компаній від держави	Деіндустріалізація; втрата національних лідерів; відставання в продуктивності праці
Позитивні умови	Сильний клас середніх підприємств	Освічена технічна бюрократія, досвід великих промислових проєктів	Активні стартапи; приплив іноземних інвестицій
Програмний документ	Промисловість 4.0	Нова індустріальна Франція	Промислова стратегія
Вибір галузей	Стратегія високих технологій включає 10 напрямів; Industrie 4.0 містить 8 напрямів	СРІ: 25 конкретних ініціатив по 4 категоріям	5 напрямів роботи; 4 виклики; кілька по галузях
Діджиталізація	Основний пріоритет	Один із пріоритетів включає діджиталізацію публічного управління	Підтримка інфраструктури; перенавчання
Сильні сторони	Розроблені стандарти знаходять міжнародне визнання, сильний міжнародний бренд	Зрозуміла система бюджетних витрат	Прозорий процес консультацій та вироблення стратегії
Слабкі сторони	Масова діджиталізація виробництва може бути невідгідна	Слабка звітність по проєктах; мало інформації у відкритому доступі	Відставання по продуктивності сконцентровано в низькотехнологічних галузях, поза фокусом стратегії

Джерело: складено за [12; 14; 18]

лізація призведе до скорочення робочих місць до 10% зайнятих у промисловості в Західній Європі, що потребує додаткових заходів і витрат на забезпечення зайнятості вивільнених працівників [18].

Програма «Нова індустріальна Франція» (La Nouvelle France Industrielle) розпочата президентом Ф. Олландом у 2013 р. і передбачає неоіндустріалізацію економіки країни на базі найновіших технологій та інновацій. Її мета – переважно консультативна робота учасників ринку з аналізу можливостей та бар'єрів зростання в рамках 34 перспек-

тивних технологічних напрямів, визначених у співпраці з міжнародним консультантом McKinsey. У 2015 р. міністром економіки і майбутнім президентом Е. Макроном представлена друга фаза програми та «9 промислових рішень» (цифрова економіка, розумні об'єкти, цифрова довіра, розумне виробництво продовольства, нові ресурси, сталий розвиток міст, еко-мобільність, медицина майбутнього, транспорт завтрашнього дня), які замінили 34 напрями першого етапу програми. У 2015 р. було створено «Альянс промисловості майбутнього». Метою його роботи є розроблення передо-

вих технологій, просування французьких компаній і технічних стандартів на європейському та світовому ринках. Поточною фазою програми «Нова індустріальна Франція» є так званий «Великий план інвестицій» (Le Grand plan d'investissement) на 2018–2022 рр. Його основними напрямками є: прискорення екологічного розвитку; підтримка кваліфікації та зайнятості; підтримка конкурентоспроможності через інновації; створення цифрової держави [12].

Великобританія в кінці 2017 р. оприлюднила «Промислову стратегію» (Industrial strategy), в якій систематизовано заходи структурної політики. Документ відповідає на комплексні питання щодо розвитку нових галузей та ринків. Заходи «Промислової стратегії» спрямовані на зростання продуктивності праці, а також є відповідями на чотири «виклики»: зростання штучного інтелекту та економіки знань; зменшення забруднень і викидів вуглекислого газу; розвиток транспортної інфраструктури, електромобілі; розвиток сфери охорони здоров'я та соціальні системи. Як підпрограми в стратегії виділяються галузеві блоки (sector deals), зокрема автомобільна промисловість, будівництво, штучний інтелект, біотехнології. Заявленими завданнями програми є збільшення витрат на НДДКР до 2,4% ВВП до 2027 р., а також інвестування 725 млн фунтів стерлінгів у новий «Фонд викликів промислової стратегії» (Industrial Strategy Challenge Fund).

«Промислова стратегія» Великобританії не обмежується проблемами обробної промисловості, хоча розвитку машинобудування приділено особливу увагу. Перевагою є наявність розвинутого сектору вищої освіти і науки. Активний ринок капіталу сприяє створенню стартапів, країна традиційно залучає прямі іноземні інвестиції. Досвід світової фінансової кризи 2008 р. показав, що довгостроковий спад промисловості у Великобританії знижує диверсифікацію та робить її економіку більш уразливою до кризи фінансового сектору [14].

Висновки. Формування та реалізація державної структурної політики тісно пов'язані з економічним зростанням та розвитком економіки у цілому. Економічне зростання повинно бути стійким і довготривалим, що потребує поєднання всіх типів та інструментів структурної політики залежно від часового періоду й рівня функціонування економіки.

Світовий досвід здійснення структурних перетворень свідчить, що попит на структурну політику не зменшується, навпаки, вона перестає бути компенсуючою й усе більшою мірою орієнтована на розвиток – формування сучасної інфраструктури, діджиталізації промисловості, створення штучного інтелекту, систем перенавчання тощо. Кожна з відомих успішних практик реалізації структурної (промислової) політики пов'язана з конкретним набором внутрішніх і зовнішніх умов. Структурна політика розвинених країн (США, Японія, Німеччина, Франція, Великобританія) формується в результаті застосування комплексного підходу до пріоритетних її напрямів та механізму свого впровадження. Вона має внутрішню інтегративну форму, що проявляється в постійному підвищенні рівня взаємодії з іншими напрямками економічної політики, завдяки чому створюється синергетичний ефект розвитку економіки у цілому.

Задля формування оптимальної структури національного господарства доцільним є використання вищезазначеного світового досвіду під час формування структурної політики, яка б відповідала неоіндустріальній стратегії економічного розвитку України. При цьому високоадаптивними елементами імплементації світового досвіду в «дизайн» структурної політики України є диверсифікація економіки, стимулювання розвитку галузей переробної промисловості з комплементарною їй сферою високопродуктивних послуг, високотехнологічних видів діяльності та екологічного виробництва.

Список використаних джерел:

1. Амоша А.И., Вишневикий В.П., Збарзаская Л.А. Неоиндустриализация и новая промышленная политика Украины. *Економіка промисловості*. 2012. № 1–2. С. 3–33.
2. Бодров В.Г., Шепетько Р.І. Структурна політика в умовах загострення міжнародної конкуренції. *Міжнародна економічна політика*. 2014. № 2(21). С. 78–98.
3. Дергалюк Б.В. Світові моделі державного регулювання структурних зрушень в економіці. *Економіка та держава*. 2019. № 10. С. 65–68.
4. Ігнатюк А.І. Галузеві ринки: теорія, практика, напрями регулювання : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2010. 465 с.
5. Кондратьев В.Б. Свежее дыхание промышленной политики / Центр исследований и аналитики фонда исторической перспективы. 2014. URL: <http://www.perspektivy.info> (дата звернення: 16.06.2021).
6. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 435 с.
7. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия. Москва : Эксмо, 2007. 864 с.
8. A Strategy for American Innovation: Securing Our economic Growth and prosperity: National Economic Council, Council of Economic Advisers and Office of Science and Technology Policy. Washington D.C. : The White House, 2011. 76 p.
9. Diao X., McMillan M. and Rodrik D. The recent growth boom in developing economies: A structural-change perspective. *National Bureau of Economic Research*. 2017. URL: https://drodrik.scholar.harvard.edu/files/danirodrik/files/recent_growth_boom_in_idcs.pdf (дата звернення: 16.06.2021).
10. European Commission (2017a). Investing in a smart, innovative and sustainable Industry A renewed EU Industrial Policy Strategy. URL: <https://goo.gl/tEbcS7> (дата звернення: 16.06.2021).
11. European Commission (2017b). Intellectual property: Protecting Europe's know-how and innovation leadership. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4942_en.htm (дата звернення: 16.06.2021).
12. Ferry J.P. Le Grand Plan D'Investissement 2018-2022. Rapport Au Premier Ministre, 2017 URL: http://www.gouvernement.fr/sites/default/files/document/document/2017/09/rapport_de_m_jean_pisani-ferry_-_le_grand_plan_dinvestissement_2018-2022.pdf (дата звернення: 16.06.2021).
13. Gahlen B. Strukturpolitik und Soziale Marktwirtschaft. Berlin : Duncker & Humblot, 1981. 913 p.
14. HM Government. (2017b). UK Industrial Strategy: A leading destination to invest and grow. URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/672468/uk-industrial-strategy-international-brochure-single-pages.pdf (дата звернення: 16.06.2021).
15. Kuznets S. Modern economic growth: findings and reflections. *American Economic Review*. 1973. Vol. 63. № 3. P. 247–258. URL: <http://www.jstor.org/stable/1914358> (дата звернення: 16.06.2021).

16. Nosov M.G. and others (Ed.) Eurasian Economic Community and EU integration experience. Reports of the IE RAS, N242. Moscow, 2009. 314 p.
17. Owen G. Industrial policy in Europe since the Second World War: what has been learnt? ECIPE Occasional paper, 1. The European Centre for International Political Economy, Brussels, Belgium, 2012. URL: <http://eprints.lse.ac.uk/41902/> (дата звернення: 16.06.2021).
18. Roland Berger. Tte Industrie 4.0 Transition Quantified, 2016. URL: https://www.rolandberger.com/publications/publication_pdf/roland_berger_industry_40_20160609.pdf (дата звернення: 16.06.2021).
19. Szirmai A. Industrialisation as an engine of growth in developing countries, 1950-2005. *Structural Change and Economic Dynamics*. 2012. № 23. P. 406–420. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0954349X1100018X> (дата звернення: 16.06.2021).
20. UNDO. Industrial Development Report 2018. Demand for Manufacturing: Driving Inclusive and Sustainable Industrial Development. URL: <https://www.unido.org/resources-publications-flagship-publications-industrial-development-report-series/industrial-development-report-2018> (дата звернення: 16.06.2021).
21. Warwick, K. Beyond Industrial Policy: Emerging Issues and New Trends. *OECD Science, Technology and Industry Policy Papers*. 2013. № 2. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5k4869clw0xp-en> (дата звернення: 16.06.2021).

References:

1. Amosha A.I., Vishnevskiy V.P., Zbarazskaya L.A. (2012) Neoindustrializatsiya i novaya promyshlennaya politika Ukrainy [Neo-industrialization and the new industrial policy of Ukraine]. *Ekonomika promislivosti*, no. 1-2, pp. 3–33.
2. Bodrov V.Gh., Shepetjko R.I. (2014) Strukturna polityka v umovakh zaghostrennja mizhnarodnoji konkurenciji [Structural policy in the face of intensifying international competition]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 2(21), pp. 78–98.
3. Derghaljuk B.V. (2019) Svitovi modeli derzhavnogho rehuljuvannja strukturnykh zrushenij v ekonomici [World models of state regulation of structural changes in the economy]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 10, pp. 65–68.
4. Ighnatjuk A.I. (2010) Ghaluzevi rynky: teorija, praktyka, naprjamy rehuljuvannja [Sectoral markets: theory, practice, areas of regulation]. Kyiv: NNC IAE. (in Ukrainian)
5. Kondrat'ev V.B. (2014) Svezhee dykhanie promyshlennoy politiki [Fresh breath of industrial policy]. Tsentr issledovaniy i analitiki fonda istoricheskoy perspektivy. Available at: <http://www.perspektivy.info> (accessed 16 June 2021).
6. Shvajka L.A. (2006) Derzhavne rehuljuvannja ekonomiky [State regulation of Economy]. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian)
7. Shumpeter Y. (2007) Teoriya ekonomicheskogo razvitiya. Kapitalizm, sotsializm i demokratiya [The theory of economic development. Capitalism, socialism and democracy]. Moscow: Eksmo. (in Russian)
8. A Strategy for American Innovation (2011) Securing Our economic Growth and prosperity: National Economic Council, Council of Economic Advisers and Office of Science and Technology Policy. Washington D.C.: The White House.
9. Diao X., McMillan M. and Rodrik D. (2017) The recent growth boom in developing economies: A structural-change perspective. *National Bureau of Economic Research*. Available at: https://drodrik.scholar.harvard.edu/files/danirodrik/files/recent_growth_boom_in_ldcs.pdf (accessed 16 June 2021).
10. European Commission (2017). Investing in a smart, innovative and sustainable Industry A renewed EU Industrial Policy Strategy (2017a). Available at: <https://goo.gl/tEbcS7> (accessed 16 June 2021).
11. European Commission (2017). Intellectual property: Protecting Europe's know-how and innovation leadership (2017b). Available at: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4942_en.htm (accessed 16 June 2021).
12. Ferry J.P. (2017) Le Grand Plan D'Investissement 2018-2022. Rapport Au Premier Ministre. Available at: http://www.gouvernement.fr/sites/default/files/document/document/2017/09/rapport_de_m_jean_pisani-ferry_-_le_grand_plan_dinvestissement_2018-2022.pdf (accessed 16 June 2021).
13. Gahlen B. (1981) Strukturpolitik und Soziale Marktwirtschaft. Berlin: Duncker & Humblot.
14. HM Government (2017). UK Industrial Strategy: A leading destination to invest and grow (2017b). Available at: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/672468/uk-industrial-strategy-international-brochure-single-pages.pdf (accessed 16 June 2021).
15. Kuznets S. (1973) Modern economic growth: findings and reflections. *American Economic Review*, vol. 63, no. 3, pp. 247–258. Available at: <http://www.jstor.org/stable/1914358> (accessed 16 June 2021).
16. Nosov M.G. and others (Ed.) (2009) Eurasian Economic Community and EU integration experience. Reports of the IE RAS, N242.
17. Owen G. (2012) Industrial policy in Europe since the Second World War: what has been learnt? ECIPE Occasional paper, 1. The European Centre for International Political Economy, Brussels, Belgium. Available at: <http://eprints.lse.ac.uk/41902/> (accessed 16 June 2021).
18. Roland Berger (2016) Tte Industrie 4.0 Transition Quantified. Available at: https://www.rolandberger.com/publications/publication_pdf/roland_berger_industry_40_20160609.pdf (accessed 16 June 2021).
19. Szirmai A. (2012) Industrialisation as an engine of growth in developing countries, 1950–2005. *Structural Change and Economic Dynamics*. No.23, pp. 406-420. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0954349X1100018X> (accessed 16 June 2021).
20. UNIDO (2018). Industrial Development Report 2018. Demand for Manufacturing: Driving Inclusive and Sustainable Industrial Development. Available at: <https://www.unido.org/resources-publications-flagship-publications-industrial-development-report-series/industrial-development-report-2018> (accessed 16 June 2021).
21. Warwick, K. (2013) Beyond Industrial Policy: Emerging Issues and New Trends. *OECD Science, Technology and Industry Policy Papers*, no. 2. Available at: <http://dx.doi.org/10.1787/5k4869clw0xp-en> (accessed 16 June 2021).

МИРОВОЙ ОПЫТ ФОРМИРОВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СТРУКТУРНОЙ ПОЛИТИКИ: МОДЕЛИ И ТЕНДЕНЦИИ

Аннотация. В статье обобщен мировой опыт формирования и реализации структурной политики в развитых странах. Уточнено содержание структурной политики отечественными и зарубежными учеными. Установлено, что понятия структурной и промышленной политики или отождествляются, или между ними не проводится четкая демаркационная линия. Рассмотрены инструментарий вертикальной, горизонтальной и матричной структурной политики. Проанализированы американская, японская и европейская модели структурной политики на примере США, Японии, Германии, Франции, Великобритании. Выявлена общая тенденция структурных изменений в мировой экономике – рост доли сферы услуг при сохранении относительно стабильной доли перерабатывающей промышленности. Вместе они рассматриваются как драйверы экономического роста. Предложены адаптивные элементы имплементации мирового опыта в «дизайн» структурной политики Украины.

Ключевые слова: структурные изменения, структурная политика, модели структурной политики, государственное регулирование, экономический рост.

WORLD EXPERIENCE OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE STRUCTURAL POLICY: MODELS AND TRENDS

Summary. The article is devoted to the formation and implementation of state structural policy, which is closely linked to economic growth and development of the economy as a whole. Economic growth must be sustainable and long-lasting, which requires a combination of all types and instruments of structural policy, depending on the time period and level of functioning of the economy. Due to structural changes, low-income countries can bridge the gap and catch up with highly developed countries. This relationship is not absolute, the intensity of structural change can be both a consequence and a cause of economic growth. At the same time, all significant and long periods of rapid economic growth after the Second World War, as a rule, took place against the background of pronounced structural reforms within national economies. Due to which these countries demonstrated «economic miracles». Highlighting the main trends of structural reforms in the world economy is important primarily in terms of developing an effective structural policy in Ukraine. The study used methods of analysis and synthesis, historical and logical, grouping and classification, comparison. The content of structural policy has been clarified by domestic and foreign scholars. It is established that the concepts of structural and industrial policy are either identified or there is no clear demarcation line between them. The tools of vertical, horizontal and matrix structural policy are highlighted. American, Japanese and European models of structural policy on the example of the USA, Japan, Germany, France, Great Britain are considered. The structural policy of these countries is formed as a result of applying an integrated approach to its priority areas and the mechanism of its implementation. It has an internal integrative form, which is manifested in the constant increase in the level of interaction with other areas of economic policy, thus creating a synergistic effect of economic development as a whole. The general tendency of structural changes in the world economy is revealed – growth of a share of sphere of services at preservation of rather stable share of the processing industry. Together, they are seen as drivers of economic growth. Adaptive elements of implementation of world experience in «design» of structural policy of Ukraine are offered.

Key words: structural changes, structural policy, models of structural policy, state regulation, economic growth.